

7. С.Неъматуллаева, Студенческий вестник 2020 «Психология детей в возрасте 5-7 лет»

8. S.Ne'matullayeva 2022 Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin terapiyasini qo'llashning psixologik usullari

9. S.Ne'matullayeva Eurasian Scientific Herald (ESH) 6, 172-176 Использование игровой терапии в дошкольных образовательных организациях

10. S.Ne'matullayeva 2022 Личное развитие и характеристика отношений в младшем школьном возрасте

11. S.Ne'matullayeva 2022 ЎЗМУ хабарлари 1, 138-140 Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin terapiyasini qo'llashda innovatsion usullar

12. Uralovich T. F. Conducting classes on fine arts based on information and communication technologies //International Engineering Journal For Research & Development. – 2021. – T. 6. – C. 3-3.

13. Toshpulatov F. U., Turoпова R. B. Games that develop children's interest in the profession based on game technology //Science and Education. – 2021. – T. 2. – №. 4. – C. 487-491.

O'QUVCHILARNING QO'RQUVINI KORREKSIYA QILISHDA ART-TERAPIYA USUL VA VOSITALARINING O'RNI

Qayumova Samigul Zokir qizi TerDPI Psixologiya kafedrasio'qituvchisi

Hozirgi kunda o'quvchilarni ma'naviy, axloqiy, jismoniy barkamol, keng fikrli shaxs sifatida kamol toptirish, bugungi kunning asosiy vazifasi sanaladi. Jumladan, Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 12-iyuldagi 577-sonli qarorida “Psixologik xizmatning maqsadi o'quvchilarning ma'naviy va aqliy rivojlanishi, barkamol shaxs sifatida shakllanishi, faol ijtimoiy moslashuvi va ularning yosh davrlari bo'yicha rivojlanishida salomatligini muhofaza qilish, uzluksiz ta'lim jarayonida o'zligini anglash, individual psixologik xususiyatlari, shaxsiy imkoniyatlari va namayon etishlari uchun psixologik-pedagogik shart - sharoitlar yaratishdan iborat”[1]dir deb ko'rsatilgan.

Darhaqiqat, hozirgi vaqtda maktab amaliyotida psixologik xizmatni samarali tashkil etish chora-tadbirlari ko'rib chiqilib, amaliyotga joriy qilinmoqda. Shuningdek, psixologik xizmatning tarkibiga kiruvchi art-terapiya vositalarini qo'llash usullari ishlab chiqilmoqda. Jumladan, jamiyatda ijodkor, tafakkuri keng shaxsni rivojlantirish bugungi kunning talablaridan bo'lib, bu talabni bajarishda art-terapiyaning o'rni beqiyosdir. Art-terapiya-bu psixoterapiyaning bir qismi sifatida paydo bo'lgan amaliyot sohasi bo'lib, o'zini erkin ifoda etish vositasi sifatida, ishonch, bag'rikenglik va insonning ichki muhitiga e'tibor muhitini anglatadi. Art-terapiya bolalarda ijobiy his tuyg'ularni uyg'otadi, befarqlik va tashabbusning yetishmasligini yengishga, faolroq hayotiy pozitsiyani shakllantirishga yordam beradi. [3]

Art-terapiya “qayta kashf etilgan” amaliyotlardan biri bo'lib, mahalliy tadqiqotchilar orasida qiziqishga sabab bo'ldi. Psixoterapevtik ishning bir turi sifatida bu san'atning terapevtik maqsadlarida foydalanish bo'lib, “mijozlarni” turli

ijodiy faoliyatga jalb qilishni o'z ichiga oladi. Lekin, psixoterapiya sohasiga rasmiy mansub bo'lishiga qaramay, u ba'zi umumiy madaniy yo'nalishlarning o'zaro ta'sirining namunasi bo'lib, ayni paytda faol omil, ularni shakllantirish va yo'naltiruvchi, yangi qadriyatlarni yaratuvchi vosita hisoblanadi.[4]

Art-terapiyaning ko'pgina usullari va vositalari mavjud. Ular: Izoterapiya, ertak terapiya, musiqa terapiya, qum terapiya, fototerapiya, xromoterapiya, mandala terapiya, o'yin terapiya, maska terapiya, qo'g'irchoq terapiya va hokazo. Izoterapiya - tasviriy san'at yordamida davolash. Bugungi kunda ushbu texnika eng mashhurlardan biridir. Chizish insonga chuqur nizolarni yengish, g'azab, tajavuz va umidsizlikni tashlash imkoniyatini beradi.

Art-terapiya turlari va usullarini holda, o'quvchilarning farovonligini yaxshilash va ularning chuqur muammolarini hal qilishda yordam berish mumkin.

Elena Tararinaning "Практикум по арт-терапии в работе с детьми" kitobida **"Izoterapiya orqali qo'rquvni korreksiyalash"** metodikasi yoritilgan bo'lib, bu metodika orqali boshlang'ich sinf o'quvchilaridagi qo'rquvni tuzatish uchun rasm terapiyasidan foydalanish mumkin. Qo'rquvlar turli yoshda turli xil bo'ladi. 7-9 yoshli bolada - kasalikdan qo'rqish, adashib qolishdan qo'rqish, bolalarni masxara qilishdan qo'rqish, xato qilishdan qo'rqish, maktabni yo'qtish, o'limdan qo'rqish, ota-onalarni tark etishi va qaytib kelmasligidan, qon, emlashdan, qorong'ulikdan, yovuz amakidan qo'rqish kabilar bo'lishi mumkin.

O'quvchining qo'rquvga bo'lgan munosabatini o'zgartirishda, nazorat tuyg'usini qaytarishda rasm terapiyasidan foydalanib, o'quvchiga A4 formatdagi qog'ozga o'zini bezovta qiluvchi vaziyat yoki qo'rquvni chizish tavsiya etiladi. O'quvchi qo'rquv qiyofasini ko'rsatish uchun rangli qalamlardan, bo'yoqlardan foydalanishi, qo'rquvga javob beradigan belgi, tasvirlarni chizish muhim ekanligi tushuntiriladi.

Chizish jarayoni 10 daqiqagacha davom etishi mumkin.

Keyingi bosqichda o'quvchi bilan hozir nima yaratganini muhokamasi o'tkazilib, tasvir nima ekanligi, qayerda bo'lishligi, ismini, bu qo'rquv to'g'ridan to'g'ri unga kelganini nega boshqa kishida bo'lmaganini muhokama qilinadi. So'ng keyingi bosqich modellashtirish bosqichiga o'tiladi. Bunda qo'rquvga e'tibor berib, anglab yetish tushuniladi. O'quvchi ichida qo'rquvni o'ylaydi. O'quvchilarni qo'rquvlarini juda katta deyishadi, aslida esa juda kichik bo'lib chiqadi. Bu jarayonda qo'rquvni hajmini his qilish muhim ahamiyat kasb etadi. So'ngi bosqichda qo'rquv aslida yo'q tushuncha ekanligi ko'rsatib beriladi. Chizilgan tasvirni qum qutisini ichiga solib, qum bilan ko'mib tashlashi yoki tasvirni yo'q qilib tashlash orqali ko'rsatib berish mumkin. Shu tariqa qo'rquvni yo'qolganini ko'rsatib beriladi.

Darhaqiqat, art terapiya usullari orqali o'quvchiga nafaqat qo'rquv, balki kompleks ta'sir ko'rsatish mumkin. Maktab amaliyotida psixologlar tomonidan art terapiya usul va vositalarini qo'llash mqsadga muvofiq bo'lar edi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. "Psixologik xizmat to'g'risidagi nizom" Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 12-iyul 577-sonli qarori. Lex.uz.

2. Тихонович Л.А. Опыт исследования практики Арт-терапии в XX в. Игровой контекст современного искусства. Москва - 2005 й дисс. кандидат философских наук
3. Сосновикова Н.Ю. Использование арт-терапии в начальной школе. М.2012.
4. Елена Тарарина "Практикум по арт-терапии в работе с детьми". – К 2018-256с
5. Uralovich T. F. Conducting classes on fine arts based on information and communication technologies //International Engineering Journal For Research & Development. – 2021. – Т. 6. – С. 3-3.
6. Toshpulatov F. U., Turopova R. B. Games that develop children's interest in the profession based on game technology //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 487-491.

ЎҚУВЧИЛАРДА ТАФАККУР ОПЕРАЦИЯЛАРНИ ТАҲЛИЛИЙ АСОСЛАРИ

***Мардонов Эркин Хасанович Термиз Давлат Университетининг
Педагогика институти Психология кафедраси ўқитувчиси.***

Таҳлил - бутуннинг ақлий бўлиниши. Бу унинг ҳар бир қисмини ўрганиш орқали бутунни чуқурроқ билиш истагига асосланади. Таҳлилнинг икки тури мавжуд: яхлитни қисмларга бўлиш ақлий парчаланиши сифатида ва унинг индивидуал хусусиятлари ёки томонларини бир бутун сифатида рухий изоляция сифатида таҳлил қилиш.

Синтез - қисмларни бир бутунга ақлий боғлаш. Худди таҳлилда бўлгани каби, синтезнинг икки тури ажратилади: яхлит қисмларнинг ақлий бирлашуви сифатидаги синтез ва объектлар ва ҳодисаларнинг турли белгилари, томонлари, хусусиятларининг ақлий бирикмаси сифатидаги синтез.

Таққослаш - объектлар ва ҳодисалар ўртасидаги ўхшашлик ва фарқларни, уларнинг хусусиятлари ёки сифат хусусиятларини ақлий аниқлаш.

Абстракция (чалғитиш)- муҳим хусусиятларни ёки хусусиятларни ақлий равишда ажратиб кўрсатиш ва бир вақтнинг ўзида муҳим бўлмаган хусусиятлардан мавҳумлаштириш; объектлар ва ҳодисаларнинг белгилари. Мавҳум фикрлаш деганда, идрок этилган объектнинг бирон бир моментини, томонини, хусусиятини ёки хусусиятини ажратиб олиш ва уларни худди шу объектнинг бошқа белгилари билан боғламасдан кўриб чиқиш тушунилади.

Умумлаштириш - предмет ёки ҳодисаларни умумий ва муҳим хусусият ва сифатлар асосида ақлий бирлаштириш, камроқ умумий тушунчаларни умумийроқ тушунчаларга қисқартириш жараёни.

Бетонлаштириш - маълум бир ўзига хос хусусият ёки хусусиятни умумийдан ақлий ажратиш, бошқача айтганда - умумлаштирилган билимдан ягона, аниқ бир ҳолатга ақлий ўтиш.

Тизимлаштириш (таснифлаш)- предметлар ёки ҳодисаларнинг ўхшашлик ва фарқларга қараб гуруҳларга ёки кичик гуруҳларга ақлий тақсимланиши (тоифаларни муҳим белгисига кўра ажратиш).

Барча ақлий операциялар (ҳаракат) якка ҳолда эмас, балки ҳар хил комбинацияларда давом этади.

1. Фикрлаш турлари